

Lausunto Boliden Kokkola Oy:n nykyisen vaarallisen jätteen jätealueen laajennuksen ympäristölupahakemuksesta Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolle

Rakennus- ja ympäristölautakunta 28.02.2024 § 33
126/11.01.00/2024

Valmistelijat

Kaupunkilupapäällikkö Juhani Hannila ja johtava ympäristötarkastaja
Tuomas Hirvijoki

Asia

Boliden Kokkola Oy (jatkossa BKO) hakee ympäristönsuojelulain mukaista lupaa nykyisen vaarallisen jätteen kaatopaikan vaiheittaiselle korotukselle ja laajennuksen rakentamiselle, käyttöönotolle, täyttötoiminnalle ja sulkemiselle. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto pyytää Kokkolan kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisen lausuntoa hakemuksesta.

Lausunnon antoaika on 26.1-4.3.2024. Kaupunginhallituksen mahdolliselle lausunnonle on saatu jatkoaikaa 15.3.2024 saakka. Kuulutus ja hakemusasiakirjat ovat nähtävillä aluehallintovirastojen verkkosivuilla osoitteessa <https://ylupa.avi.fi>.

Jätealueen laajennusalue rajautuu idässä Patamäen 1-luokan pohjavesialueeseen. Yleiskartta nykyisestä jätealueesta ja laajennusalueet sekä Patamäen pohjavesialueen raja on esitetty liitteessä A.

Liite A Jätealueen laajennuksen yleiskartta

Ympäristölupavaihetta edeltänyt YVA-tarkastelu

Bolidenin vaarallisen jätteen kaatopaikan laajennuksen Ympäristövaikutusten arviointi tehtiin vuosina 2016-2018. Vaihtoehtoina tutkittiin jätealueen laajentamista länteen merialueelle noin 40 ha alalle (VE1). VE 2a vaihtoehdossa tarkasteltiin jätealueen laajentamista maa-alueella pohjoiseen Natura-alueen rajalle saakka ja idässä pohjavesialueen rajalle saakka yhteensä noin 30 ha alalle. VE2b oli laajennus VE2a mukaisesti sekä lisäksi idän suuntaan osittain pohjavesialueelle yhteensä noin 50 ha alalle. VE3 oli laajennus ylöspäin, eli jätealueen korotus nykyisen luvan mukaisesta 40 m etristä mpy 60 metriin merenpinnan yläpuolelle nykyisellä jätealueen paikalla.

Kokkolan kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen antoi lausuntonsa sekä YVA-ohjelmasta (RYL 6.7.2016) ja YVA-selostuksesta (29.11.2017 § 218). Kokkolan kaupunginhallitus antoi yva-selostuksesta oman lausuntonsa (KH 18.12.2017, § 664), jossa pääosin yhtyi ympäristönsuojeluviranomaisen lausuntoon.

Ympäristönsuojeluviranomaisen ja kaupungin kanta oli se, että kaatopaikan laajenemissuuntana idän suunta kohti jätevedenpuhdistamoa (osittainen VE2a) sekä jätetäytön korottaminen (VE3) olivat YVA-selvitysten perusteella vähiten haittavaikutuksia aiheuttava vaihtoehto. Sen sijaan vaihtoehdoissa VE 2a ja VE2b esitetty jätetäytön laajentaminen merenrantaan pohjoisessa nähtiin liikaa haittoja aiheuttavana laajenemissuuntana luonnolle ja maisemalle aiheutuvien haittojen ja vesistöön, vesiluontoon sekä Natura-alueen luontoarvoihin kohdistuvien lisääntyvien riskien vuoksi. Lisäksi laajennus pohjoiseen kohdistuu kokonaisuudessaan teollisuuden ja merialueen välille osoitetulle kaavan mukaiselle suojavihervyöhykkeelle.

Liitteessä B on lainaukset rakennus- ja ympäristölautakunnan sekä kaupunginhallituksen lausunnoista YVA-selostuksesta 2017. YVA-hanke päättyi ELY-keskuksen lausuntoon YVA-selostuksesta.

LIITE B RYL ja KH kannanotot YVA-selostukseen

Boliden Kokkola Oy päätyi hakemaan jätealueen ympäristölupaa VE 2a ja VE 3 mukaiseen laajentamiseen.

Ympäristölupahakemus

Lupaa kaatopaikan korottamiselle on haettu muutoksenhausta huolimatta. BKO hakee jätealuetta koskevien ympäristölupamääräysten siirtämistä omaan päätökseen sekä muutosta eräisiin päätöksen lupamääräyksiin. Lupaa haetaan myös kaksoissuodatetun yhteisjätteen sinkin, kadmiumin ja lyijyn liukoisuusraja-arvojen korotuksiin sekä muutosta lupamääräykseen 31 siten, että patoseinämän sisäpuolinen pohjavedenpinta voi olla enintään 10 päivän ajan ulkopuolista pohjavedenpintaa ylempänä.

Jätealuetta koskevat lupamääräykset sisältyvät Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston 9.11.2020 antamaan päätökseen nro 236/2020 (dnro LSSAVI/12615/2018). Ko. päätöksellä on tarkistettu BKO:n voimassa olevat ympäristöluvat muita kuin rautametalleja käyttävää metalliteollisuutta (NFM) varten annettujen BAT-päätelmien vuoksi sekä muutettu voimassa olevia ympäristölupia. Päätöksellä on myös yhdistetty kaikkien BKO:n Kokkolan suurteollisuusalueen toimintojen voimassa olevat ympäristöluvat. Päätöksestä (nro 236/2020) on valitettu korkeimpaan hallinto-oikeuteen, valitus ei koske jätealuetta koskevia määräyksiä.

Laajennuksesta on tehty ympäristövaikutusten arviointimenettely (YVA), josta yhteysviranomaisena toimiva Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus on antanut lausuntonsa 7.3.2018. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus on antanut Rummelön-Harrbådan Natura-alueen vaikutusarvioinnista (1.10.2020) lausuntonsa 28.4.2021. Hakemukseen on liitetty päivitetty (1.7.2022) Rummelön-Harrbådan Natura-alueen sekä Kokkolan saariston Natura-alueen vaikutusarviointi. Hakemuksessa esitetyn mukaisesti vaikutusten ei arvioida ulottuvan Kokkolan saariston Natura-alueelle.

Haitallisia vaikutuksia (melu, pöly, lajiston häiriintyminen, maisema) Rummelö-Harrbådan natura-alueen läntiseen osaan arvioidaan aiheutuvan, mutta hakija pitää vaikutuksia melko vähäisinä.

Nykyinen vaarallisen jätteen kaatopaikka (jätealue) on otettu käyttöön vuonna 1969. Jätealueen kokonaispinta-ala reunanepenkereineen on noin 60 ha, josta jätetäytön pinta-ala on noin 45 ha. Jätealueella ei ole kaatopaikka-asetuksen mukaisia pohjarakenteita, vaan jätealuetta ympäröi vuonna 2000 käyttöön otettu patoseinä ja sen sisäpuolelle koko pituudelta asennettu salaojitus, jolla alueella syntyvät suotovedet kerätään talteen ja johdetaan sinkkitehtaan vesienkäsittelyyn. Patoseinämän sisäpuolinen vesipinta pidetään pumppauksilla jatkuvasti ympäristön vedenpintaa alempana. Kaatopaikkaa on pääasiassa käytetty sinkkitehtaalla syntyvien jätteiden (mm. jarosiitti, rikkirikaste, yhteisjäte) loppusijoittamiseen. Aiemmin pääosa prosessijätteistä on johdettu kaatopaikalle lietemäisenä, mutta jatkossa jätteet on tarkoitettu toimittamaan kiinteinä (kaksoissuodatettu) loppusijoitettavaksi. Hakemuksen mukaan kaatopaikalle tullaan loppusijoittamaan pääosin samoja jätelajeita kuin tällä hetkellä, loppusijoitettavat jätelajeet ovat peräisin BKO:n sekä myös muiden suurteollisuusalueen yritysten toiminnasta syntyviä.

Ympäristölupahakemuksessa haetaan lupaa korottaa kaatopaikkaa voimassa olevan ympäristöluvan mukaisesta enimmäiskorkeudesta + 40 metristä (NN) + 60 metriin (NN) sekä kaatopaikan laajennusta jätealueen pohjois- ja itäpuolelle. Pohjoispuolen (alue B) laajennuksen pinta-ala on noin 10,3 ha ja itäpuolen (alue C) noin 11,7 ha. Molempien laajennusalueiden lopullinen enimmäiskorkeus on + 40 m (NN). Jätealue tulee nykyisillä jätemäärillä täyteen arvion mukaan vuoden 2029 lopulla. Hakijan esittämien suunnitelmien mukaan laajennusosat yhdistetään nykyiseen jätealueeseen siten, että nykyisen jätealueen patoseinän sekä suotovesijärjestelmän toimivuus voidaan varmistaa. Liitteessä B on esitetty jätealueen laajentamisen arvioitu vaiheistus ja aikataulu.

Liite B Jätealueen laajentamisen arvioitu vaiheistus ja aikataulu

Nykyisellä jätealueella ja sen ympäristössä on tehty ympäristötarkkailua jo pitkään. Hakemuksessaan hakija on tarkkailuaineiston perusteella mm. todennut, että jätealueesta ei ole aiheutunut tai aiheudu merkittävää vaikutusta alueen ympäristöön. Hakemuksen mukaan jätealueella muodostuvat suotovedet kerätään hallitusti sekä nykyiseltä jätealueelta että sen laajennusalueelta olemassa olevilla ja rakennettavilla salaoja- ja viemärintijärjestelmillä.

Muodostuvat suotovedet johdetaan sinkkitehtaan prosessiin. Sinkkitehtaalta mereen purettavan veden laatu pysyy nykyisellä tasolla. Hakemuksen mukaan merialueen ekologisen tilan ei arvioida heikentyvän nykyisestä eivätkä vesieliöstölle, kalastoon ja kalatalouteen kohdistuvat vaikutukset muutu nykyisestä. Merialueen ekologista tilaa seurataan pitkään jätealueen sulkemisen jälkeen.

Hakemukseen on liitetty pohjavesimallinnus ja toimintaa koskeva riskinarviointi. Pohjavesimallinnuksen mukaan normaalitilanteessa pohjaveden virtaus on jätealueen suuntaan, eikä jätealueelta siten kohdistu vaikutuksia ympäröivään pohjaveteen. Jätealueen riskinarvioinnissa tunnistettiin alueen sijaintiin, toimintaan, rakenteisiin, jätealueen sisäisiin prosesseihin, olosuhteiden muutoksiin ja pohjavesiin kohdistuvia mahdollisia ympäristöriskejä. Jätealueeseen liittyviä riskejä hallitaan pääsääntöisesti ennaltaehkäisemällä vaarallisia tilanteita, esimerkiksi toteuttamalla riskinarvioinnissa kuvattuja pölynhallinnan toimenpiteitä sekä varautumalla vesienhallintaan liittyviin häiriöihin ja vaurioihin, kuten pumppaamojen ja vesienkäsittelyn huoltoseisokkeihin, jo ennalta.

Jätealueen pölyämisestä ja pölyn sisältämistä haitta-aineista voi aiheutua kuormitusta ympäristöön. Hakemukseen on liitetty jätealueen korotuksen ja laajennuksen pölyämisestä laadittu mallinnus ns. pahimmassa mahdollisessa tilanteessa, jossa pölynhallintaa ei ole huomioitu. Mallinnusten tulosten perusteella ilmanlaadun raja- ja ohjearvot eivät ylity asuin- ja lomarakennuksilla, vaikka huomioidaan arvioidut taustapitoisuudet. Raja- ja ohjearvojen ylityksiä voi tapahtua pienillä alueilla jätetäytön lähellä. Ylitysvyöhykkeet eivät mallinnuksen perusteella yllä Natura-alueelle tai suojelualueelle. Pölyn mukana leviävien haitta-aineiden määrä ja niiden vaikutukset on hakija arvioinut mallinnusten ja metallien matalien pitoisuuksien perusteella vähäisiksi. BKO on esittänyt hakemuksessaan pölynhallintatoimenpiteitä.

Hakemuksen mukaan melutason ohjearvot eivät ylity lähimmissä altistuvissa kohteissa (Harrinniementien tai Rummelörintien lomarakennukset) toiminnan muutoksen jälkeen. Luonnonsuojelualueen länsiosassa laskennallinen melutaso voi ylittää päiväohjearvon. Tärinää aiheuttaa toiminnan aikana jätteiden kuljetus. Tärinä vastaa normaalia tieliikenteen aiheuttamaa tärinää ja vaikutus arvioidaan hakemuksessa merkityksettömäksi.

Ehdotus lausunnoksi

Laajenemisaalue pohjoiseen ja luontovaikutukset

Kokkolan ympäristönsuojeleviranomainen ei puolla jätealueen laajentamista pohjoiseen meren ja Natura-alueen suuntaan ja katsoo, että ympäristöluvan myöntämiselle ei ole perusteita tältä osin.

Esitetyn laajennuksen mukaan suojavyöhykkeeksi Rummelö-Harrbådan Natura-alueeseen jäisi kapea noin 10 metriä vähäpuustoinen ja pensaikkoinen kaistale. Laajennus on tulossa nykyisen teollisuusalueen asemakaavan suojaviheralueelle (kaavamerkintä EV). Alueella on käynnistetty kaavaprosessi asemakaavan muuttamiseksi mm. Bolidenin jätealueen ja Kokkolan sataman laajenemissuunnitelmiin liityen. Kaavoitusprosessi on keskeneräinen. Ympäristönsuojelulain 12 §:n mukaan luvanvaraista toimintaa ei saa sijoittaa asemakaavan vastaisesti.

Suojaviheralueen nykyinen laajuus on noin 200 metriä ja alue on metsäpeitteistä sekametsää, jossa on hietikkoisia aukkoja. Rannalla on osin natura-alueelle ja osin EV-alueelle ulottuva ruovikoitunut rantaniittyalue. Jätealueen pohjoisen laajenemissuunnan reuna ulottuisi rantaniittyyntä asti ja käytännössä suojaavaa puustoa jätealueen ja avoimen rannan välille ei jää lainkaan.

Rummelö-Harrbådan rantaniittyjä on hoidettu aktiivisesti raivauksin, niitoin ja laiduntamalla noin 30 vuoden ajan ja linnusto on elpynyt. Rannoilla pesii vesilinnustoa, lokkilintuja, kahlaajalajistoa ja avointen niittyjen varpuslintuja, joista monet ovat uhanalaisluokituksessa silmälläpidettäviä (NT), vaarantuneita (VU) tai erittäin uhanalaisia). Jätealueen pohjoisella laajenemisalueella havaittiin vuoden 2019 luontoselvityksessä mm. erittäin uhanalaiseksi luokitellun (EN) sitruunavästäräkin reviiiri. Laji on tavattu sen jälkeen laajenemisalueen tuntumassa myös toisena kesä kautena 2020 - luvulla ja laji todennäköisesti pesii alueella. Harrinniemen ja jätevedenpuhdistamon välisellä alueella hoitotoimet on aloitettu reilut viisi vuotta sitten ja alueen rantaniitty on kehittymässä matalakasvustoiseksi ja rantalinnuston pesintää edistävään suuntaan. Myös jätealueen pohjoispuoliset ruovikoituneet niityt ovat potentiaalista rantalintujen pesimäaluetta, jossa on rantalinnustolle soveltuvaa lisääntymisympäristöä. Tämä edellyttää kuitenkin aktiivisia hoitotoimia.

Metsäisellä suojaviheralueella (EV) on ollut merkittävä maisemaa pehmentävä vaikutus Natura-alueen ja jätealueen välissä. Puusto myös sitoo pohjoisen suuntaan leviäviä pölypäästöjä ja vaimentaa Natura-alueelle kantautuvaa työmaaliikenteen ja työkoneiden aiheutamaa melua.

Suojaviheralueella on perusteltu merkitys Natura-alueelle ja sen ulkopuolisellekin rantaluonnolle. Ei ole tarkoituksenmukaista heikentää Natura-alueen ja ranta-alueiden luonnonarvojen tilaa, johon jätealueen laajentaminen väistämättä johtaisi. Korkean meriveden tilanteissa vaarallisen jätteen kaatopaikan reunapato olisi käytännössä kiinni rantaviivassa.

Jätealueen reunojen sortumariski patorakenteen reunoilla on myös riskitekijä, jolla olisi merkittäviä vaikutuksia Natura-alueen luonnonarvoihin ja pahimmillaan myös merialueen veden, vesiluonnon ja pohjaeläimistön tilaan.

Pohjavesialueen laajenemissuunta

Ympäristönsuojeluviranomaislain suhtautuu varauksella ja osittain kriittisesti jätealueen laajentamiseen pohjavesialueen suuntaan ja kriittisesti hakijan esitykseen lupamääräyksen 31 muuttamisesta:

Hakija on esittänyt lupamääräyksen 31 muuttamista seuraavasti:

” Nykyisellä jätealueella muodostuvat suotovedet on kerättävä yhteen aluetta ympäröivän patoseinämän ja sitä täydentävien salaojitusten ja pumppausten avulla. Hakemuksen mukaisella jätealueen laajennusalueella (alueet B ja C) muodostuvat suotovedet on kerättävä hakemukseen liitettyjen suunnitelmien mukaisesti. Kerätyt suotovedet on johdettava tehtaan prosessiin tai puhdistettava muulla tavoin.

Suotovesien pääsy pinta- ja pohjavesiin on estettävä pitämällä patoseinämän sisäpuolinen vesipinta ympäröivän alueen vesipintaa alempana siten, että veden virtaus jätealueen läheisyydessä on jätealueen suuntaan. Patoseinämän sisäpuolinen pohjavedenpinta voi olla enintään 10 päivän ajan ulkopuolista pohjavedenpintaa alempana, tällöin on kuitenkin tehostettava patoseinämän sisä- ja ulkopuolisten vesien näytteenottoa. Jos patoseinä tai pumppausjärjestelmä ei toimi tarkoitetulla tavalla, luvanhaltijan on ryhdyttävä viipymättä toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi”

Kokkolan ympäristönsuojeluviranomainen toteaa, että mikäli jätealue laajenee lähes pohjavesialueen rajaan kiinni, tulee patoseinämän sisäpuolinen pohjavedenpinta pitää jatkuvasti pumppauksilla ulkopuolista pohjavedenpintaa alempana. Patoseinämän rakenteen tulee olla ehdottoman tiivis ja kaikissa olosuhteissa kestävä.

Pölyäminen:

Luvan hakijan mukaan jätealueella saattaa talvella, leudolla ajanjaksolla mahdollisen sadejakson jälkeen sadeveden jäätyessä kertyä jätettä hienojakoisena aineksena jäätyneelle pinnalle, mistä kuiva hienojakoinen pöly pääsee leviämään jätealueelta tuulen mukana, aiheuttaen ilman kautta kulkevia hiukkaspäästöjä. Vaikutus rajoittuu pääosin tehdasalueelle ja parkkipaikoille, eikä ulotu lähimmille asuinalueille. Myös meren jäällä saattaa olla jäämiä jätealueen hienojakoisesta pölystä. Kesäaikaan lyhyet päästöjaksot ovat mahdollisia viikkoja kestävien sateettomien hellekausien aikana, jolloin jäte kuivuu. Kokkolassa tuulee eniten etelän suunnalta ts. rannanmyötäisesti, mikä on myös hajapäästöjen liikkumissuunta. Lisäksi runsas ajoneuvojen liikkuminen alueella on mahdollinen hajapäästölähde, renkaiden mukana epäpuhtaudet voivat kulkeutua pois jätealueelta.

Ilmastonmuutos lisää riskiä pölypäästöjen leviämiselle ympäristöön. Lisääntyvät kovatuuliset päivät, lumipeitteisen ajan lyhentyminen, jäätymis-sulamissykliä lisääntyminen ja ajoittaiset pitkät kuivuusjaksot lisäävät riskiä pölyämiselle. Myös jätealueen korkeuden lisääntyessä läjitysalue altistuu kovemmille tuulille ja pölypäästöt leviävät aikaisempaa laajemmalle alueelle. Jo nykyisellään on tilanteta, jolloin pölyämistä on kovatuulisina päivinä jätealueelta tapahtunut hallitsemattomasti ja vaikutuksia on ollut havaittavissa useiden kilometrien päässä jätealueesta.

Kokkolan ympäristönsuojeluviranomainen katsoo, että jätealueen ja liikennöintialueiden täyttötoiminnan aikaisen kastelun tai muun pölynsidonnan tulee olla niin tehokasta, että pölypäästöjen leviäminen ilmateitse jätealueelta ja liikennöintialueilta on mahdollisimman vähäistä.

Pölypäästöjen leviämistä ja määrää jätealueen ympäristöön tulee seurata jatkuvatoimisella mittauksella pohjoisen, idän ja etelän suunnassa eri etäisyyksiltä. Etäisyyksille tulee olla ELY-keskuksen hyväksyntä. Tarvittaessa pölynsidontaa tulee tehostaa, tuulisuuden ja muiden sääolosuhteiden niin vaatiessa. Sääoloja tulee myös ennakoida ja pölynsidontaa tehostaa ennakolta, jos olosuhde ennakoi pölyämisongelmia.

Maisemallinen muutos:

Kokkolan ympäristönsuojeluviranomainen toteaa, että pienimmät ympäristöhaitat aiheutuvat jätealueen laajentamisesta ylöspäin, mutta samalla maisemamuutos voimistuu. Metsäisenä säilytettävillä suojaviheralueilla on lähimaisemassa merkittävä maisemallisia vaikutuksia lieventävä vaikutus ja siksi sekä idän, etelän että pohjoisen suuntaan tulee säilyttää riittävän laajat suojaviheralueet.

Yhteenveto

Mikäli laajennukselle myönnetään ympäristölupa, tulee se rajoittaa nykyisen jätealueen korottamiseen korkeintaan esitettyyn +60 m mpy, mikäli lupamääräyksillä voidaan varmistaa, että alueelta ei aiheudu pölyämisen aiheuttamia haittoja pohjavesialueelle, merialueelle ja Rummelo-Harrbådan Natura-alueelle.

Laajenemissuunnista mahdollinen on idän suuntaan esitetty noin 10 ha alue Patamäki-Harrinniemen pohjavesialueen suuntaan, mikäli lupamääräyksillä voidaan varmistaa, että pohjavesialueen veden laatu ei vaarannu.

Pohjoisen laajenemissuunnan osalta luvan myöntämisen edellytyksiä ei ole, koska lupamääräyksilläkään ei voida estää haitallisia vaikutuksia Rummelö-Harrbådan Natura-alueen luonnonarvoihin. Tällöin merkittävä suojaviheralue meren ja jätealueen välistä menetetään kokonaan ja merialueeseen sekä Natura-alueeseen kohdistuvat riskit onnettomuustapauksissa kasvavat.

Pitkällä aikavälillä jätealueen laajennus on vain väliaikainen ratkaisu, vaikka alueelle sijoitettavan jätteen määrää vähennettäisiin. Jätealue tulee täyttymään lähivuosisikymmeninä, se suljetaan ja alueelle jää pitkäaikaiset jälkiseurantavelvoitteet. Jätteenkäsittelyalueelle tulee etsiä vaihtoehtoinen ratkaisu joko jätteen hyöty- ja uusiokäyttöä kehittämällä, tai etsimällä teollisuusjätteelle kokonaan uusi sijoituspaikka.

Johtava ympäristötarkastaja

Rakennus- ja ympäristölautakunta päättää

1. lähettää aluehallintovirastolle edellä olevan ehdotuksen mukaisen lausunnon
2. toimittaa lausunnon jatkopykälänä kaupunginhallitukselle

Päätös

Rakennus- ja ympäristölautakunta hyväksyi päätösesityksen.